

Janusz Bogdanowski

Bonawentura Maciej Pawlicki, "Kamienice mieszczańskie Zamościa : problemy ochrony", Kraków 1999 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 53/3 (210), 336

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

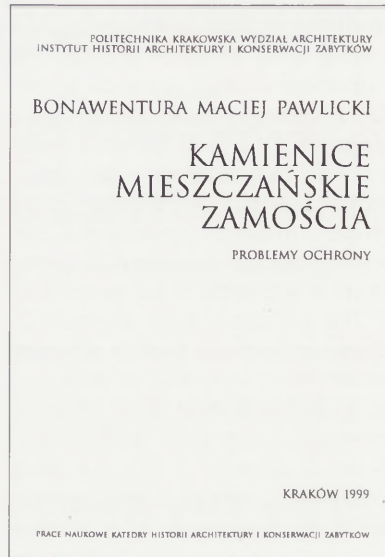
Bonawentura Maciej Pawlicki, *Kamienice mieszczańskie Zamościa. Problemy ochrony*, Kraków 1999, ss. 184, fot. 215, ryc. 73

Chyba żadne nowożytnie miasto w kraju nie doczekało się tak gruntownych badań obejmujących dosłownie niemal każdą jego część i element jak właśnie Zamość. Niemala to obecnie zasługa prof. Wiktora Zina, a wraz z nim wieloletniego współpracownika Bonawentury Macieja Pawlickiego.

Obszerna monografia opracowana przez tego ostatniego stanowi nie tylko swoiste zebranie dotychczasowych studiów, badań i dociekań, ale na tym tle, podając bogaty materiał faktograficzny, wnosi jakże istotne, nowe ujęcia i elementy, do poznania i znaczenia tej niegdyś znakomitej twierdzy Rzeczypospolitej.

Nie powinien tu chyba mylić zbyt skromny tytuł monografii, jakby ujmujący tylko problem kamienic zamojskich. Bez wątpienia ujęcie to stanowi oryginalny i wiele wnoszący element pracy. Niemniej jednak stwierdzić trzeba, iż z górą dwie trzecie jej objętości zajmuje również stworzenie rozległego obrazu całego miasta, rozplanowania jego placów i ulic, jak też niezwykłych dla naszych miast fortyfikacji, wreszcie i obszernego ujęcia tak istotnych tu problemów konserwatorskich.

Tytułowy temat kamienic przewija się pasjonującym i nowym, oryginalnym wątkiem przez wszystkie te ujęcia stwarzając rzetelny, wyczerpujący i przekonujący obraz tego, co stanowi o specyfice kamienicy zamojskiej. W efekcie można ten typ kamienicy umieścić w rzędzie naszej oryginalnej

twórczości, jako osobny rodzaj nowożytnej, polskiej budowli mieszczańskiej, zatem mieszkaniowej. Rozważania te poparte są nie tylko gruntowną znajomością zachowanych do dziś obiektów, ale na równi wielowątkową analizą zachowanych przedstawień ikonograficznych i przekazów historycznych. Podano tu bowiem zarówno genezę kamienicy, jak i jej przemiany aż po wiek XX. To dynamiczne ujęcie zasługuje na szczególne podkreślenie jako bez mała pełny obraz nie tylko formalnych przemian, ale też całej różnorodności życia oraz koncepcji estetycznych środowiska mieszczańskiego Zamościa; przy tym, dodać trzeba, z jakże różnych środowisk, by wspomnieć tylko różnorodność „nacji”, niekiedy tak egzotycznych jak np. Ormianie. Pięk-

no tej architektury (przedstawione na blisko 300 ilustracjach), jej swoista jedność we wnętrzach ulic i rynku, z charakterystycznymi podcieniami i obfitością wystroju, to obraz, który zaprezentował tu w szerokiej panoramie Autor.

Ale na tym nie kończą się walory dzieła. Także do ogólnych ujęć dziejów tego niezwykłego miasta. Autor wnosi niemały wkład. Trzeba tu w szczególności zwrócić uwagę na oryginalne interpretacje dawnych widoków i planów, rekonstruujące w przekonujący sposób również jego najdawniejsze oblicze.

Właściwie zestaw studialny i wykreślony stanowi niemałe i cenne *novum* decydujące o całości obrazu.

Strona wreszcie konserwatorska, oparta na wielkiej erudycji Autora i w tym względzie, zasługuje na uwagę. Problematyka to niełatwa, a jednak Autor dochodzi do istotnych, własnych konkluzji, zwracając uwagę nie tylko na to, co nieznanne, ale też dostrzega całościowo wnętrza ulic i placów, decydujące w rezultacie o percepcji oblicza miasta w jego niezwykłym obrazie.

Wypada zatem na koniec stwierdzić, iż zarówno nauka, jak i przeciętny czytelnik otrzymali monografię nie tylko ciekawą, oryginalną, ale też wnoszącą, jakże wiele nowych ujęć do dziejów i oblicza tego jedyne w swym rodzaju polskiego miasta.

Janusz Bogdanowski